

STUDIA OBSZARÓW WIEJSKICH

2015, volume 40, pp. 159–167

<http://dx.doi.org/10.7163/SOW.40.11>

KOMISJA OBSZARÓW WIEJSKICH
POLSKIE TOWARZYSTWO GEOGRAFICZNE
www.ptg.pan.pl

INSTYTUT GEOGRAFII I PRZESTRZENNEGO ZAGOSPODAROWANIA
POLSKA AKADEMIA NAUK
www.igipz.pan.pl

ROLA WIEDZY ŚRODOWISKOWEJ MIESZKAŃCÓW W PROCESIE ODNOWY WSI

THE ROLE OF INHABITANTS' ENVIRONMENTAL KNOWLEDGE IN THE PROCESS OF RURAL REVIVAL

Sylwia STASZEWSKA

Uniwersytet im. Adama Mickiewicza w Poznaniu
Instytut Geografii Społeczno-Ekonomicznej i Gospodarki Przestrzennej
ul. Dzięgielowa 27, 61-680 Poznań
sylwia.staszewska@amu.edu.pl

Zarys treści: Celem pracy jest ukazanie roli, jaką pełni społeczeństwo w podejmowaniu przez samorządy lokalne decyzji dotyczących zagospodarowania obszarów wiejskich. Korzystając z wiedzy o środowisku zamieszkania, wynikającej z doświadczeń uczestników danej przestrzeni, bardziej odpowiedzialnie i trafnie władze mogą kształtować przestrzeń. W artykule określono podstawy tej wiedzy i formy jej przekazu oraz zwrócono uwagę na fakt, iż może ona stać się podstawą współpracy pomiędzy sektorem publicznym a prywatnym. Zwrócono również uwagę na wartość tkwiącą w aktywnym udziale mieszkańców wsi w odnowie wsi oraz na konieczność włączenia tej grupy społecznej w proces powstawania dokumentów planistycznych i strategicznych. Omówiono formy komunikacji mieszkańców z władzą samorządu lokalnego, gdyż umiejętność dyskusji zawsze tworzy wartość dodaną w kontekście realizacji procesu odnowy wsi.

Słowa kluczowe: wiedza środowiskowa, społeczeństwo w procesie planowania i zarządzania, odnowa wsi.

Wstęp

Wiedza środowiskowa rozumiana jest jako zdolność wyobrażania sobie i myślenia o relacjach przestrzennych odnosząca się do wybranego obszaru (Bell i in. 2004). Stan tej wiedzy zależy od ludzkiej zdolności do przechowywania informacji geograficznych. Psychologowie uważają, że od procesu przetwarzania, integracji i interpretacji złożonych, często znaczących bodźców takich jak te, które spotykamy w codziennym życiu, zależy nasz odbiór przestrzeni i reakcje na sposób jej zagospodarowania (Lewicka 2012). Wiedza o strukturze danej wsi, nagromadzeniu i rozmieszczeniu usług, możliwościach realizacji potrzeb społecznych, problemach związanych z istniejącym sposobem zagospodarowania, pozwala na wyrażenie opinii, dokonanie oceny, a następnie ustalenie koniecznych działań związanych z poprawą jakości życia na danym terenie. Wiedza środowiskowa mieszkańców może więc stać się podstawą opracowania programu odnowy wsi, bowiem pozwoli uwzględnić potrzeby, wymagania i preferencje jej użytkowników.

Umiejętne wykorzystanie potencjału tkwiącego w wiedzy środowiskowej i doświadczeniu lokalnej społeczności może przyczynić się do poprawnego kształtowania przestrzeni wsi, spełniającej potrzeby różnych grup wiekowych i pozwalającej na pozadomową aktywność społeczną (Gehl 2013). Wśród form współpracy pozwalających „spożytkować” ów potencjał często wymienia się partnerstwo publiczno-prywatne oraz udział społeczeństwa w procesie planowania przestrzennego. Celem pracy nie jest prezentacja zasad współpracy podmiotu publicznego i partnera prywatnego, gdyż o tym mówią obowiązujące obecnie przepisy i ustalenia ustawy o partnerstwie publiczno-prywatnym (ppp) z dnia 19 grudnia 2008 r. (Dz.U., nr 19, poz. 100)¹, lecz ukazanie roli, jaką społeczeństwo pełni w podejmowaniu przez samorządy decyzji dotyczących zagospodarowania obszarów wiejskich oraz sposobu, w jaki to czyni. Opracowanie dotyczy zatem zagadnień związanych z koncepcją żywienia społecznego i gospodarczego jako elementu procesu odnowy wsi.

Treść zasadniczą artykułu podzielono na trzy części. Na początku określono podstawy wiedzy środowiskowej i formy jej przekazu. Ową wiedzę i doświadczenie mieszkańców, jak już wspomniano, można wykorzystać w ramach współpracy pomiędzy sektorem publicznym a prywatnym, której efektem będzie realizacja przedsięwzięć związanych z odnową wsi. W części drugiej zwrócono uwagę na wartość tkwiącą w aktywnym udziale mieszkańców wsi w istotnych dla niej sprawach rozwojowych oraz na konieczność włączania tej grupy społecznej w proces powstawania dokumentów planistycznych i strategicznych. Trzecią część natomiast stanowi opis form komunikacji mieszkańców wsi z władzą samorządu lokalnego, gdyż umiejętność dyskusji zawsze tworzy wartość dodaną w kontekście realizacji wspomnianego procesu odnowy.

¹ O zasadach partnerstwa publiczno-prywatnego i znaczeniu społeczeństwa w procesie zarządzania mówią przepisy:

• krajowe:

Ustawa z dnia 9 stycznia 2009 r. o koncesji na roboty budowlane lub usługi;

Ustawa z dnia 19 grudnia 2008 r. o Partnerstwie Publiczno-Prywatnym;

Ustawa z 27 października 1994 r. o autostradach płatnych oraz o Krajowym Funduszu Drogowym;

Ustawa z 21 sierpnia 1997 r. o gospodarce nieruchomościami;

• unijne:

Nowa decyzja Eurostatu ws. deficytu i długu. (Postępowanie dotyczące partnerstwa publiczno-prywatnego);

Dyrektywa 2004/18/WE Parlamentu Europejskiego i Rady z 31 marca 2004 r. w sprawie koordynacji procedur udzielania zamówień publicznych na roboty budowlane, dostawy i usługi;

Komunikat Komisji dla Parlamentu Europejskiego, Rady, Europejskiego Komitetu Ekonomiczno-Społecznego oraz Komitetu Regionów w sprawie partnerstw publiczno-prywatnych oraz prawa wspólnotowego dotyczącego zamówień publicznych i koncesji z 15 listopada 2005 r.

Komunikat Komisji do Parlamentu Europejskiego, Rady, Europejskiego Komitetu Ekonomiczno-Społecznego oraz Komitetu Regionów z dnia 19 listopada 2009 r. w sprawie zwiększania znaczenia partnerstw publiczno-prywatnych;

Komunikat wyjaśniający Komisji w sprawie stosowania prawa wspólnotowego dotyczącego zamówień publicznych i koncesji w odniesieniu do zinstytucjonalizowanych partnerstw publiczno-prywatnych (ZPPP) z dnia 5 lutego 2008 r.;

Komunikat Komisji Europejskiej z dnia 29 kwietnia 2000 r. w sprawie interpretacji przepisów dotyczących udzielenia koncesji na podstawie prawa wspólnotowego – wersja angielska;

Wytoczne Komisji w sprawie udanego Partnerstwa Publiczno-Prywatnego;

Rezolucja Parlamentu Europejskiego w sprawie partnerstw publiczno-prywatnych oraz prawa wspólnotowego w zakresie zamówień publicznych i koncesji (20062043 (INI)) z dnia 26 października 2006 r.;

Zielona Księga Partnerstw Publiczno Prywatnych i prawa wspólnotowego w zakresie zamówień publicznych i koncesji, Komisja Wspólnot Europejskich Bruksela, 30.04.2004 r., COM (2004), 327 final;

Przewodnik PPP;

Kryteria wyboru oferty najkorzystniejszej ekonomicznie – rekomendacje dla beneficjentów realizujących projekty indywidualne.

Podstawy wiedzy środowiskowej i formy jej przekazu

Wiedza o środowisku zamieszkania jest efektem uczenia się „miejsca” i stanowi wynik pewnego procesu poznawczego nazywanego przez psychologów percepcją społeczną. Percepcja ta ma na celu postrzeganie otoczenia, reagowanie i odbieranie wrażeń (Lorens i Madurowicz 2007), zatem obejmuje identyfikację (rozpoznanie, klasyfikację) obiektów w przestrzeni, ich strukturyzację (określenie wzajemnych relacji), wartościowanie (postrzeganie wartości użytkowych) i odczuwanie, czyli recepcję przypisywanych znaczeń (Bartnicka 1989; Jałowiecki 1982, 1991; Szczepański 1990; Lisowski 2003). Percepcja jest zatem źródłem wiedzy środowiskowej mieszkańców danego obszaru (miasta czy wsi), może więc być podstawą decyzji władz lokalnych związanych z rozwojem tych konkretnych terenów. Decyzje te będą trafne i zaakceptowane przez społeczność lokalną wyłącznie wtedy, kiedy będą odpowiadały na ich potrzeby. Według H. Poerbo (2001) ludzie w środowisku, które użytkują, oczekują spełnienia: potrzeb psychologicznych (zapewnienia bezpieczeństwa i stymulacji), potrzeb emocjonalnych (poczucie tożsamości i możliwość interakcji z innymi), potrzeb percepcyjnych (służących orientacji), potrzeb fizycznych (komfortu), potrzeb estetycznych (przebywania w atrakcyjnym, pięknym środowisku). Jest to wspólny dla wszystkich mieszkańców trzon wymagań, niezależnie od wieku, płci, sprawności czy wykształcenia. W różnych grupach zmienia się jedynie charakter oraz forma ich realizacji.

Należy jednak zauważyć, że określona powyżej wiedza środowiskowa wynikająca z percepcji zawarta jest w umyśle mieszkańców i musi zostać przetransponowana w formę przekazu zrozumiałą dla wszystkich. Taką formę stanowią np. mapy poznawcze (Lynch 1960; Gould i White 1982; Bell i in. 2004), które prezentują osobistą interpretację znanego człowiekowi środowiska. Lynch stwierdził, że mapy poznawcze najlepiej opisać za pomocą pięciu elementów: ścieżek, krawędzi, regionów, węzłów i punktów orientacyjnych. Mapy te ze względu na ich stylistyczne różnice dzielą się na sekwencyjne i przestrzenne (Bell i in. 2004). Stanowią one pewien kolaż poznawczy, złożony z fragmentów informacji różnego typu: obrazowych i epizodycznych. Choć mają wady i charakteryzuje je niekompletność, szkicowość, zniekształcenia, uproszczenia i idiosynkrazja², to jednak są one efektem interpretacji przestrzeni, „reakcją” na odbieraną rzeczywistość. A ponieważ w ich skład wchodzi trzy typy elementów: miejsca, relacje przestrzenne i plany działania, dlatego mapy poznawcze mogą wspomagać proces decyzyjny. Miejsca posiadają nazwy, funkcje oraz właściwości percepcyjne. Relacje przestrzenne to kierunki i odległości między miejscami oraz zależności określające ich położenie względem siebie. Plany działania to pomosty między światem utworzonej mapy a nawigacją i innymi zachowaniami, które ona warunkuje. To idealne zestawienie mówi o możliwościach wykorzystania wiedzy wynikającej z partycypacji społecznej na grunt kształtowania procesu odnowy na obszarach wiejskich.

Owe miejsca, relacje i plany stanowią wizję realnego środowiska zamieszkania, stanowią zatem *clou* wiedzy środowiskowej, którą można wykorzystać w procesie odnowy wsi, współtworząc z mieszkańcami i przedstawicielami władzy samorządu lokalnego zespoły inicjujące, przygotowujące, realizujące i oceniające wybrany program tej odnowy. Wymienione zespoły mogą być aktywne w ramach realizacji przedsięwzięć opartych na zasadach partnerstwa publiczno-prywatnego, partnerstwa społecznego czy także partycypacji społecznej.

² W psychoanalizie i behawioryzmie idiosynkrazja jest używana jako/na określenie indywidualnego sposobu postrzegania, doświadczania i reagowania na zwyczajną sytuację przez jednostkę (człowieka). Te reakcje nazywane są idiosynkratycznymi.

Istota partnerstwa publiczno-prywatnego, partnerstwa społecznego i partycypacji społecznej

Przedmiotem partnerstwa publiczno-prywatnego (ppp) jest wspólna realizacja przedsięwzięć oparta na podziale zadań i ryzyk pomiędzy podmiotem publicznym, tj. najczęściej jednostką sektora finansów publicznych w rozumieniu przepisów o finansach publicznych a partnerem prywatnym (przedsiębiorcą lub przedsiębiorcą zagranicznym)³. Istota omawianego partnerstwa opiera się na długotrwałym zaangażowaniu partnera prywatnego w realizację zadań publicznych. Poprzez umowę o partnerstwie publiczno-prywatnym partner prywatny zobowiązuje się do realizacji przedsięwzięcia za wynagrodzeniem oraz poniesienia w całości albo w części wydatków na jego realizację lub poniesienia ich przez osobę trzecią, a podmiot publiczny zobowiązuje się do współdziałania w osiągnięciu celu przedsięwzięcia, w szczególności poprzez wniesienie wkładu własnego. Przedmiotem przedsięwzięcia może być: budowa lub remont obiektu budowlanego, świadczenie usług, wykonanie dzieła (w szczególności wyposażenie nieruchomości, części nieruchomości lub przedsiębiorstwa⁴ w urządzenia podwyższające jego wartość lub użyteczność) lub inne świadczenia połączone z utrzymaniem lub zarządzaniem tych nieruchomości i przedsiębiorstw. W partnerstwie publiczno-prywatnym obie strony uzyskują zatem korzyści lub ponoszą straty. Zauważa to w swoich rozważaniach M. Moszoro (2005), która definiuje ppp, jako „przedsięwzięcie o charakterze użyteczności publicznej prowadzone przez współpracujące podmioty prywatne i publiczne, przy wzajemnym zaangażowaniu instytucjonalnym i kapitałowym oraz (mniej lub bardziej) solidarnym podziale korzyści i ryzyka z niego wynikających”.

Niekiedy w literaturze tę współpracę obywateli z władzami nazywa się partnerstwem społecznym (Potoczek i Stępień 2008) lub partycypacją społeczną (Hausner 1999; Kwiatkowski 2003), jednakże rozważania na ich temat sprowadzają autorów do treści umowy/dialogu pomiędzy organami władzy a społecznością lokalną, które są zgodne z treścią ustawy o ppp. Autorzy ci zwracają uwagę na aktywny udział mieszkańców gminy w istotnych dla nich sprawach rozwojowych, włączanie mieszkańców w proces powstawania dokumentów planistycznych, podejmowania kluczowych decyzji i rozwiązywania problemów lokalnych oraz na obustronną współpracę. Zarówno jedna i druga użyta forma, przy uwzględnieniu znaczenia, które im się przypisuje, jest właściwa, bowiem partnerstwo oznacza formalny związek między jednostkami lub grupami, w którym uprzednio uzgodniono wzajemne oczekiwania i zaangażowanie stron (Dubisz 2003), natomiast partycypacja oznacza udział osoby/osób lub/i ich uczestnictwo w jakimś przedsięwzięciu, przy czym zwraca się uwagę na udział tych osób w podziale zysków, kosztach lub wydatkach. Obie zatem formy mogą być stosowane przy zastrzeżeniu, że dotyczą związku formalnego i finansowego pomiędzy jednostką lub grupą społeczną (mających status przedsiębiorstwa) a samorządem lokalnym.

Społeczeństwo pełni ważną rolę w procesie podejmowania przez owe samorzady decyzji dotyczących sposobu zabudowy i zagospodarowania terenu. Potrzeba włączenia przedstawicieli społeczności lokalnych w proces decyzyjny wynika z kilku przesłanek (Dębczyński i Duży 2000):

³ Ustawa z dnia 19 grudnia 2008 r. o partnerstwie publiczno-prywatnym, Dz.U. z 2008r, nr 19, poz. 100.

⁴ W rozumieniu art. 55 ustawy z dnia 23 kwietnia 1964 r. – Kodeks cywilny (Dz. U. Nr 16, poz. 93, z późn. zmianami)

- decyzje zawarte w planach i rezultaty działań podejmowanych na tej podstawie mają służyć całej społeczności lokalnej;
- włączenie szerokiej grupy przedstawicieli społeczności lokalnej pozwala tworzyć plany rozwojowe, w tym wieloletnie plany inwestycyjne, służące wszystkim mieszkańcom, a nie tylko zwolennikom rządzącej opcji politycznej;
- akceptacja społeczeństwa względem podejmowanych przez samorządy decyzji inwestycyjnych maleje wraz z poczuciem, że rozwiązania i decyzje są narzucone z góry;
- akceptacja społeczeństwa względem podejmowanych przez samorządy decyzji inwestycyjnych rośnie wraz ze wzrostem poczucia bycia współautorem, współtwórcą i współrealizatorem przyjętych rozwiązań i decyzji;
- zbiorowa wiedza i doświadczenie szerokiej reprezentacji mieszkańców, dotyczące miejscowych uwarunkowań, nie ma sobie równej i najlepsi przywódcy lokalni oraz konsultanci czy eksperci zewnątrz nie są w stanie jej dorównać;
- przygotowanie i konsultowanie propozycji planu w zespołach roboczych z udziałem mieszkańców jest doskonałym sposobem weryfikacji zamierzeń zanim zostaną uruchomione działania realizacyjne;
- udział społeczny ma szczególne znaczenie, gdy realizacja sporządzonych i uchwalonych planów wykracza swoimi ramami czasowymi poza czas trwania jednej kadencji władz;
- włączenie szerokiego grona mieszkańców jest sposobem na sprawniejszy przepływ informacji w całej społeczności lokalnej i sprzyja wprowadzaniu istotnych korekt do planu;
- w trakcie wspólnej pracy mieszkańców i pracowników samorządu lokalnego można szybciej wychwycić obawy i opór wobec przygotowywanych decyzji, występującą polaryzację stanowisk różnych grup, pola napięć i konfliktów – pozwala to we właściwym momencie doprowadzić do porozumienia lub kompromisu;
- szybko można zidentyfikować zwolenników i przeciwników poszczególnych rozwiązań planu i przez to lepiej ocenić przygotowywane propozycje, gdyż łatwo jest zebrać argumenty za i przeciw;
- łatwiej i skuteczniej jest wyeliminować propozycje nietrafione lub niemożliwe do realizacji oraz takie, które nie uzyskają społecznego poparcia i akceptacji;
- umiejętnie przygotowane i przeprowadzone konsultacje, spotkania czy warsztaty ze społecznością lokalną mają wpływ na skrócenie czasu ich trwania oraz zmniejszenie kosztów finansowych i społecznych w przygotowywaniu i wdrażaniu planów;
- im bardziej znaczące przedsięwzięcia i proponowane zmiany w planach zagospodarowania przestrzennego, tym większa konieczność i korzyść z zaangażowania różnych lokalnych środowisk;
- w związku z wymaganiami krajów Unii Europejskiej dotyczącymi udokumentowanego formułowania i konsultowania ze społecznością lokalną strategii, projektów i programów rozwoju wprowadzenie publiczno-prywatnej współpracy daje szansę na uzyskanie finansowania i pomocy ze strony krajów UE.

Taka współpraca może oczywiście odnieść sukces lub ponieść porażkę. Jej powodzenie zależy od wzajemnego zaufania, chęci współdziałania, jasno sprecyzowanego zakresu tej kooperacji i roli uczestników w procesie decyzyjnym, a także sposobu i organizacji

udziału mieszkańców w przedsięwzięciu. Ważnym jest, aby uczestnicy społeczni włączani byli do działań realizacyjnych i monitorowania, aby współpraca była kontynuowana na różnych etapach procesu decyzyjnego. Istotne jest także, aby w przygotowaniu wieloletniego planu inwestycyjnego uczestniczyły osoby, które wcześniej brały udział w pracach nad strategią rozwoju, z której winny wynikać właśnie plany operacyjne. Znaczące jest również to, aby proces tego publiczno-prywatnego partnerstwa nie był jednorazową „akcją”, bowiem wielozadaniowa okazja do kontaktów i wspólnej pracy poprawia relacje pomiędzy uczestnikami „gry o przestrzeń”. Współpraca oparta na wiedzy, umiejętnościach i doświadczeniu obu stron może się przyczynić do zachowania ładu przestrzennego na danym terenie, może wpłynąć na odnowę wsi. Dużo zależy również od przygotowania i zorganizowania pracy, od aktywności uczestników procesu, poczucia odpowiedzialności, od czasu realizacji przedsięwzięć oraz od jakości i formy przepływu informacji, czyli komunikacji.

Formy komunikacji mieszkańców wsi z władzą samorządową

Komunikacja pomiędzy społecznością lokalną a władzą samorządu lokalnego może być realizowana w formach biernych i/lub czynnych. Formy bierne obejmują jednokierunkową łączność, w której mieszkańcy otrzymują informację o przebiegu i wynikach prac prowadzonych w ramach podejmowania decyzji przez samorząd. Do tego typu komunikacji zalicza się między innymi: audycje radiowe, telewizyjne, artykuły prasowe, informacje zawarte w folderach, ulotkach, na tablicach informacyjnych, plakatach, billboardach, ogłoszeniach, portale informacyjne (np. BIP). Formy czynne obejmują dwukierunkową wymianę danych, której mieszkańcy są odbiorcami informacji i jednocześnie mogą na nie reagować, przedstawiając swoje propozycje oraz wyrażając opinie czy formułować oceny. Do form czynnych zalicza się między innymi: spotkania konsultacyjne i prezentacyjne, warsztaty diagnostyczno-projektowe, zebrania wiejskie, forum społeczności lokalnej (to najczęściej spotkanie, w którym bierze udział od kilkudziesięciu do kilkuset mieszkańców, którym przedstawia się wypracowane plany i koncepcje, następnie prowadzi dyskusje nad nimi i zbiera opinie i wnioski, które mogą lub powinny zostać wykorzystane przez władze), debaty publiczne, ankiety, serwisy społecznościowe.

Pewną formą komunikacji pomiędzy władzami lokalnymi a mieszkańcami jest także składanie wniosków, uwag lub uczestnictwo w dyskusji w procesie konstruowania dokumentów planistycznych, tj. studium uwarunkowań i kierunków zagospodarowania przestrzennego oraz miejscowych planów zagospodarowania przestrzennego. Z treści obowiązującej ustawy o planowaniu i zagospodarowaniu przestrzennym z 2003 r. wynika, że czynny udział społeczności w procesie kształtowania ładu przestrzennego zagwarantowany jest przez:

- wnioski do projektu studium uwarunkowań i kierunków zagospodarowania przestrzennego gminy (art. 11 pkt 1 ustawy),
- uczestnictwo w dyskusji publicznej nad rozwiązaniami przyjętymi w projekcie studium (art. 11 pkt 10 ustawy),
- uwagi dotyczące projektu studium wyłożonego do publicznego wglądu (art. 11 pkt 11 ustawy),
- wnioski do projektu planu miejscowego (art. 17 pkt 1 ustawy),

- uczestnictwo w dyskusji publicznej nad rozwiązaniami przyjętymi w projekcie planu miejscowego (art. 17 pkt 10 ustawy)⁵,
- uwagi do projektu planu miejscowego wyłożonego do publicznego wglądu (art. 18 ustawy).

Udział społeczności w procesie planowania rozwoju wsi jest trudny. Najczęściej za zgłaszanymi uwagami w odniesieniu do propozycji zawartych w projekcie studium czy planu miejscowego kryją się jakieś konflikty interesów. Z jednej strony społeczeństwo optuje za inwestycjami, potrzebnymi i uzasadnionymi w imię ogólnie pojmowanego dobra społecznego, z drugiej strony u każdego obywatela uruchamia się syndrom NIMBY (*Not In My Back Yard* = „nie na moim podwórku”) (Wolsink 2000; Żylicz 2007)). Uczestnictwo w dowolnej debacie publicznej pokazuje, że w społeczeństwie brak jest zrozumienia procedur planistycznych, instytucji wniosków i uwag oraz funkcji, jaką ma pełnić dyskusja publiczna. Dodatkowo brak jest ze strony organu administracyjnego chęci ułatwienia społeczeństwu aktywnego uczestniczenia w procesie planistycznym. Widać zatem, iż współpraca pomiędzy organem publicznym a prywatnym napotyka na wiele trudności. Wśród barier uruchamiania tego publiczno-społecznego współdziałania wymienić należy te wynikające z odpowiedzialności władz i te płynące z zachowań społeczności lokalnej. Ich przyczyny wynikać mogą z:

- braku doświadczenia w takich działaniach lub negatywnych doświadczeń,
- braku zaufania do wiedzy i mądrości szerszych grup społeczności lokalnej,
- przekonania, że tylko eksperci mogą przygotować dobre analizy i plany,
- przekonania, że spotkania z dużymi grupami osób są zmarnowanym i nieefektywnym czasem,
- braku udziału osób o kompetencjach moderatorów zdolnych do poprowadzenia efektywnej (zakończonych konkretnymi wynikami) dyskusji w każdych, nawet trudnych sytuacjach,
- braku chęci ułatwienia społeczeństwu aktywnego uczestniczenia w procedurach planistycznych,
- niskiego poziomu wzajemnego zrozumienia i skuteczności komunikacji społecznej,
- demonicznej wiary w siłę własnych nienaruszalnych przekonań i własnej nieomyślności u osób sprawujących władzę,
- ukrytych grupowych lub osobistych celów osób sprawujących władzę, sprzecznych z interesem społecznym,
- nadmiaru uwikłań i powiązań politycznych, które dominują nad interesem publicznym,
- niskich kompetencji zawodowych, społecznych, etycznych i emocjonalnych osób sprawujących władzę,
- przekonania o tym, że im mniej osób zostanie poinformowanych, tym mniej problemów będzie miał organ w procesie planistycznym (wiadomo, że im więcej zainteresowanych, tym więcej konfliktów interesów),
- traktowania udziału szerszych grup mieszkańców jako akcji politycznych,
- obawy władz, że udział mieszkańców we wspólnej pracy nad planem będzie zobowiązaniem się do zrealizowania wszystkich zgłoszonych przez nich wniosków,
- nadmiernej koncentracji na działaniach doraźnych i rozwiązywaniu bieżących problemów, braku myślenia perspektywicznego,

⁵ Ten punkt w ostatnich zmianach do ustawy został uchylony.

- braku gotowości do stwarzania podstaw organizacyjnych i finansowania działań związanych z szeroko rozumianą partycypacją społeczną,
- osobistego lęku i obawy osób sprawujących władzę przed jej utratą, krytyką i otwartymi zarzutami, ujawnieniem niekompetencji,
- nieufności wobec ludzi sprawujących władzę oraz obawy przed manipulacją ze strony władz,
- słabo rozwiniętej organizacyjnie i instytucjonalnie reprezentacji poszczególnych środowisk społecznych i niskiego poziomu integracji społeczności lokalnych,
- niskiego poziomu utożsamiania się mieszkańców z regionem, w którym żyją,
- małej gotowości do współdziałania i wspólnego rozwiązywania problemów,
- braku zaangażowania się w lokalne konflikty,
- skupienia społeczności na przeszłości i tym, co różni ludzi.

Powyższe przyczyny należy ograniczać. Budowanie właściwych relacji pomiędzy mieszkańcami a władzą samorządu lokalnego daje daleko idące efekty nie tylko w poparci czy zaangażowaniu obu grup, ale w pomysłowości na zmiany oraz odpowiedzialności za poczynione i przyszłe przedsięwzięcia.

Zakończenie

Zakres udziału społeczności w działaniach gminnych na rzecz rozwoju przestrzennego zależy od zaangażowania społecznego i rozumienia przez grupę społeczną współuczestniczącą w procesie zarządzania roli, jaką pełni. Zależy także od stosunku do problematyki zarządzania rozwojem, a także realizowania celów istotnych dla dalszego rozwoju jednostki terytorialnej. Również wiedza, postawy, poglądy, oraz doświadczenia członków społeczności lokalnej są istotne z punktu widzenia skuteczności zarządzania, a tym samym tworzenia lepszych warunków życia i zaspokajania potrzeb tej społeczności. Natomiast sukces porozumienia pomiędzy stronami współpracującymi zależy od zwiększenia możliwości uczestnictwa obywateli w procesie zarządzania i zachęcania do podejmowania wspólnych publiczno-społecznych decyzji, co z kolei wiąże się z tworzeniem korzystnych warunków dla wzrostu konkurencyjności, będącego czynnikiem oddziaływującym na zwiększenie atrakcyjności danego obszaru. Wszelkie samorządowe przedsięwzięcia zwiększające aktywność społeczną, poczucie odpowiedzialności za rozwój swojej jednostki terytorialnej może rozwinąć płaszczyzny współdziałania (promowanie, rozwiązywanie problemów). Każde partnerstwo społeczne w procesie zarządzania jest wyrazem akceptacji działalności władz samorządu lokalnego i poprawia sprawność podejmowanych decyzji, co ma niebagatelny wpływ na rozwój przestrzenny danego obszaru oraz na jego odnowę.

Literatura

- Bartnicka M.**, 1989, *Percepcja środowiska w badaniach geograficznych*, Przegląd Zagranicznej Literatury Geograficznej, 2, s. 5–28.
- Bell P. A., Greene Th. C., Fisher J. D., Baum A.**, 2004, *Psychologia środowiskowa*, Gdańskie Wydawnictwo Psychologiczne, Gdańsk.

- Dębczyński J., Duży B.**, 2000, *Rola partycypacji społecznej w tworzeniu wieloletnich planów inwestycyjnych przez samorządy*, Wydawnictwo KWANT, Wrocław.
- Dubisz S.** (red.), 2003, *Uniwersalny słownik języka polskiego*, t. 3, Wydawnictwo Naukowe PWN, Warszawa.
- Gehl J.**, 2013, *Życie między budynkami. Użytkowanie przestrzeni publicznych*, Wydawnictwo RAM, Warszawa.
- Gould P., White R.**, 1982, *Mental maps*, wyd. 2, Allen & Unwin, Boston.
- Hausner J.** (red.), 1999, *Komunikacja i partycypacja społeczna*, Kraków.
- Jałowiecki B.**, 1982, *Proces waloryzacji przestrzeni miejskiej*, [w:] Z. Pióro (red.), *Przestrzeń i społeczeństwo*, Książka i Wiedza, Warszawa, s. 64–112.
- Jałowiecki B.**, 1991, *Człowiek i przestrzeń*, [w:] Z. Krawczyk, W. Morawski (red.), *Socjologia, zagadnienia podstawowe*, PWN, Warszawa, s. 184–198.
- Kwiatkowski J.**, 2003, *Partycypacja społeczna i rozwój społeczny*, Warszawa.
- Lewicka M.**, 2012, *Psychologia miejsca*, Wydawnictwo Naukowe SCHOLAR, Warszawa.
- Lisowski A.**, 2003, *Koncepcje przestrzeni w geografii człowieka*, Uniwersytet Warszawski, Wydział Geografii i Studiów Regionalnych, Warszawa.
- Lorens P., Madurowicz M.** (red.), 2007, *Percepcja współczesnej przestrzeni publicznej*, Uniwersytet Warszawski, Wydział Geografii i Studiów Regionalnych, Warszawa.
- Lynch K.**, 1960, *The image of the city*, MA M.I.T.Press, Cambridge.
- Moszoro M.**, 2005, *Partnerstwo publiczno-prywatne w monopolach naturalnych w sferze użyteczności publicznej*, Oficyna Wydawnicza SGH, Warszawa.
- Poerbo H. W.**, 2001, *Urban Design Guidelines As Design Control Instrument with a case study of the Silver Triangle Superblock*, Universität Kaiserslautern, Jakarta.
- Potoczek A., Stępień J.**, 2008, *Podstawy strategii rozwoju lokalnego i regionalnego*, Wydawnictwo Uczelniane Wyższej Szkoły Gospodarki, Bydgoszcz.
- Szczański M. S.**, 1990, *Społeczne wytwarzanie przestrzeni miejskiej i generowanie znaczeń*, [w:] J. Wódz (red.), *Przestrzeń znacząca*, Studia Socjologiczne, Śląski Instytut Naukowy, Katowice, s. 154–179.
- Wolsink M.**, 2000, *Wind power and the NIMBY-myth: institutional capacity and the limited significance of public support*, *Renewable Energy*, 21, s. 49–64.
- Żylicz T.**, 2007, *Syndrom „NIMBY”*, *Aura*, 4, s. 8–9.

Summary

The aim of this article is to present the role played by the society in the decision-making process concerning development of rural areas carried out by local governments. Applying the knowledge on inhabited environment resulting from the experience of the participants in a given area, local authorities can shape the area more responsibly and accurately. The article identified fundamentals of this knowledge and its forms of transfer. It has been emphasised that knowledge can also become a basis for cooperation between public and private sectors. The value of rural inhabitants' active participation in the rural revival and the necessity of including this social group in the process of decision-making have been considered as well. Moreover, the article discusses forms of communication between inhabitants and local government due to the fact that the discussing skill is always an additional value in the context of implementing the process of rural revival.

